

METODOLOGIA SYSTEMOWA JAKO KONCEPTUALNA DOMINANTA FORMACJI PROFESJONALNIE MOBILNEGO NAUCZYCIELA SZKOŁY PODSTAWOWEJ

Artykuł, w oparciu o teoretyczne uogólnienie, uzasadnia motywację wyboru metodologii systemowej jako konceptualnej dominanty formacji profesjonalnie mobilnego nauczyciela szkoły podstawowej. Uwagę skupia się na interpretacji kluczowych pojęć „metodologia”, „podejście”, „podejście metodologiczne”, „system”, „całościowość”. Uzasadnieniem pozycji badawczej jest faktyczny brak we współczesnej teorii pedagogicznej badań poświęconych kompleksowej, systemowej analizie przedstawionego problemu, które są nierozzerwalnie związane z procesem nauczania, są jego integralną częścią i opierają się na systemowym podejściu jako jednoczącej, integracyjnej zasady metodologicznej.

Słowa kluczowe: metodologia, podejście, podejście metodologiczne, system, całościowość, integracyjność, profesjonalna mobilność, nauczyciel szkoły podstawowej.

* R. Prima
doktor habilitowany nauk
pedagogicznych,
profesor
Wschodnioeuropejskiego
Narodowego
Uniwersytetu
im. Lesi Ukrainki
(m. Łuck, Ukraina)

THE SYSTEM METHODOLOGY AS A CONCEPTUAL DOMINANT OF THE FORMING OF THE PROFESSIONALLY MOBILE TEACHER OF PRIMARY SCHOOL

The article deals with motivation of the choice of system methodology as a conceptual dominant of forming of the professionally mobile primary school teacher on the basis of theoretical generalization. Attention is accented on the interpretation of definitions of the key categories "methodology", "approach", "methodological approach", "system", "integrity". The research position is motivated by practical absence of the researches of the complex, system consideration of this problem in the modern pedagogical theory, that is realized in the educational process, is its component and is based on principles of the system approach as an integrative methodological principle.

Keywords: methodology, approach, methodological approach, system, integrity, professional mobility, primary school teacher.

СИСТЕМНА МЕТОДОЛОГІЯ ЯК КОНЦЕПТУАЛЬНА ДОМІНАНТА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО МОБІЛЬНОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У статті на основі теоретичного узагальнення обґрунтовується вмотивованість вибору системної методології як концептуальної домінанти формування професійно мобільного вчителя початкової школи. Акцентується увага на інтерпретації дефініцій ключових категорій «методологія», «підхід», «методологічний підхід», «система», «цілісність». Правомірність дослідницької позиції підтверджується практичною відсутністю в сучасній педагогічній теорії досліджень, присвячених комплексному, системному розгляду окресленої проблеми, що здійснюється невідривно від процесу навчання, є його складовою частиною і будується на основі принципів системного підходу як об'єднуючого, інтегративного методологічного принципу.

Ключові слова: методологія, підхід, методологічний підхід, система, цілісність, інтегративність, професійна мобільність, учитель початкової школи.

Постановка наукової проблеми та її значення. Стратегія вивчення й перетворення педагогічної теорії і практики базується на методології та методологічних підходах, що орієнтують на певну концептуальну базу (концепція (від лат. *conceptio* – сприйняття – трактується як система поглядів на певне явище; спосіб розуміння, тлумачення явищ, основна ідея будь-якої теорії [1, с.344]). Системний, багаторівневий характер самого явища, яким є мобільність, зумовлений економічними, політичними, соціокультурними чинниками, пов'язаний із смисложиттєвими інтересами і цінностями особистості й потребами суспільства, вимагає інтегративного (від лат. *integratio* – поповнення, відновлення – об'єднання окремих частин в єдине ціле; перенесення знання однієї галузі в іншу) [1, с.263], міждисциплінарного підходу щодо її формування у процесі професійної освіти і, водночас, умотивовує вибір «системної методології» (Г.Щедровицький) як концептуальної домінанти дослідження.

Аналіз наукових досліджень (Л.Амірова, А.Архангельський, Т.Большакова, Л.Горюнова, Б.Ігошев, Л.Мітіна, О.Нікітіна та ін.) засвідчує, що питання системно-інтегративної організації підготовки професійно мобільних педагогів є порівняно новою науковою проблемою, яка носить комплексний, міждисциплінарний характер. При цьому формування професійної мобільності майбутнього фахівця початкової освіти ще не є об'єктом активного наукового інтересу, хоча саме ця особистісно-професійна якість є вирішальною з огляду на своєрідність функціональної ролі класовода (об'єктивна потреба працювати в режимі трьох-чотирирічного терміну початкового навчання, вірогідність роботи в умовах малокомплектної школи, одноосібне викладання усіх дисциплін, природна схильність до інтеграції знань, взаємодії з сім'єю учнів), і потребує більш глибокого й системного вивчення, методологічного обґрунтування.

Метою дослідження є обґрунтування системної методології як концептуально значущої у формуванні професійної мобільності майбутнього вчителя початкової школи.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Логіка дослідження зумовлює необхідність уточнення передусім ключових категорій, а саме: «методологія», «підхід», «методологічний підхід».

«Методологія» (від грец. *methodos* – шлях дослідження чи пізнання, теорія, вчення і *logos* – слово, поняття) – перекладається як «вчення про метод», «теорія методу». У загальнонауковому розумінні це поняття визначається як «вчення про наукові методи пізнання та перетворення світу; сукупність методів і прийомів дослідження, які застосовують у будь-якій науці» [1, с.426]. У широкому значенні воно трактується як філософська вихідна позиція наукового пізнання, «система принципів (з грец. «*systema*» означає «ціле, складене з частин, поєднання»), способів організації і побудови теоретичної й практичної діяльності, а також вчення про цю систему» [2].

Зауважимо, в сучасних філософських дослідженнях (І.Блауберг, О.Новиков, Е.Юдін та ін.) відзначається діяльнісний характер методології, що однозначно детермінує і її предмет – організацію діяльності, оскільки методологія – це не тільки знаряддя теоретичного пізнання, але й перетворення дійсності. Зокрема, Е.Юдін вважає, що методологія науки характеризує компоненти наукового дослідження, його об'єкт, предмет аналізу, завдання дослідження, сукупність дослідницьких засобів, необхідних для їх вирішення, а також формує уявлення про послідовність дій науковця у процесі розв'язання дослідницьких завдань [3, с.31].

Існує думка (М.Данилов, В.Краєвський та ін.), що методологія педагогіки – це система знань про вихідні положення, підвалини та структуру педагогічної теорії, про принципи підходу і способи добування знань, що відображають педагогічну дійсність, «...а також система діяльності щодо отримання таких знань та обґрунтування програм, логіки й методів оцінки якості соціально-наукових, педагогічних досліджень» [4, с.9]. Якщо розглядати методологію як учення про організацію діяльності, цілком природно виникає необхідність розкрити зміст поняття «організація». У відповідності з визначенням, запропонованим в енциклопедичних джерелах, організація – це: 1) внутрішня

впорядкованість, узгодженість взаємодії більш чи менш диференційованих та автономних частин цілого, зумовлена його будовою; 2) сукупність процесів і дій, що ведуть до утворення й удосконалення взаємозв'язків між частинами цілого; 3) об'єднання людей, які спільно реалізують певну програму чи мету, діють на основі визначених процедур і правил [5]. Виходячи з цього, головне призначення методології – служити орієнтиром в організації досліджуваного процесу, формувати стратегію пошуку для розкриття предмета дослідження.

Визначення підвалин наукового пошуку щодо аналізу педагогічних явищ і процесів здійснюється внаслідок застосування методологічних підходів. Передусім з'ясуємо значення ключового поняття «підхід», яке трактується в новому тлумачному словнику української мови як: «1) дія за значенням підходити; 2) місце, по якому підходять, наближаються до чого-небудь; 3) сукупність способів, прийомів розгляду чого-небудь, впливу на кого-, що-небудь, ставлення до кого, чого-небудь» [6, с.670 – 671]. Аналіз наукової літератури засвідчує багатогранність розуміння означеного поняття, що дозволяє дослідникам інтерпретувати його по-різному: «як методологічну орієнтацію педагога, комплексний педагогічний засіб» (Г.Селевко); «вихідний принцип, вихідну позицію» (О.Новиков, А.Петров) тощо. Крізь призму вище зазначеного ми можемо констатувати, що підхід – це стратегія, яка визначає напрям досліджуваного процесу.

У контексті окреслених позицій термін «методологічний підхід» попри загальноновживаність і введення в науковий обіг також потребує уточнення щодо змісту і місця серед інших дефініцій. У сучасній філософії наявні різні інтерпретації означеного поняття. Так, Е.Юдін та І.Блауберг розглядають його як «принципову методологічну орієнтацію дослідника, як погляд, під кутом якого розглядається об'єкт вивчення (спосіб визначення), як поняття чи принцип, що керує загальною стратегією дослідження» [3, с.74], А.Петров – як загальнонаукову категорію, що має два значення: 1) «вихідний принцип, позиція, основне положення чи переконання, яке становить основу дослідницької діяльності; 2) напрям вивчення об'єкта (предмета) дослідження» [7, с.54 – 58].

Досвід сучасного пізнання, зауважує В.Сагатовський [8], показує, що найбільш ємний і економний опис об'єкта одержуємо в тому випадку, коли він подається як система. Інформація, отримана на основі системного підходу, володіє двома принципово важливими властивостями: по-перше, дослідник здобуває лише необхідну інформацію; по-друге, вона є достатньою для розв'язання поставленого завдання. Ця особливість системного підходу зумовлена тим, що аналіз об'єкта як системи означає розгляд його тільки в певному відношенні, у тому, в якому об'єкт є системою. Системні знання – це результат пізнання об'єкта не в цілому, а певного «зрізу» з нього, що здійснюється відповідно до системних «характеристик об'єкта». До того ж системний метод є незамінним у пізнанні й конструюванні складних динамічних цілісностей, що надає йому статусу загальнонаукового принципу (В.Тюхтін). Правомірність дослідницької позиції підтверджується тим, що в сучасній педагогічній теорії практично відсутні дослідження, присвячені комплексному, системному розгляду проблеми формування професійної мобільності майбутнього фахівця, який здійснюється невідривно від процесу навчання, є його складовою частиною і будується на основі принципів системного підходу як об'єднуючого, інтегративного методологічного принципу. Саме завдяки інтегративності, як стверджують науковці (О.Архангельський, В.Єрмоленко, Р.Перченко, С.Черноглазкін та ін.), у процесі навчання забезпечується формування у студентів функціональної грамотності щодо однієї або декількох «споріднених професій», що дозволяє їм стати спеціалістами широкого профілю. Досягнення цієї мети зумовлене інтегративним характером змісту освіти, що включає в себе, окрім оволодіння основною професією (наприклад, учитель початкових класів), освоєння інших компонентів функціональної грамотності (методист, менеджер, практичний психолог тощо), а це безпосередньо пов'язане з можливостями випускників ВНЗ проявити високу професійну мобільність.

Нам видається, що у зв'язку з диверсифікацією (від лат. *diversus* – різний і *facere* – робити) в освіті, що, на думку вчених (І.Ісаєв, К.Кудрина, В.Корячко, К.Масалова, В.Сластьонін та ін.) є складним соціально-педагогічним явищем, яке відображає формування нової освітньої парадигми, більш орієнтованої на особистість, ніж на виробництво, характеризується підвищенням ступеня гнучкості освітньої системи, її здатності до швидкої перебудови, демократизацією вибору студентами освітньої траєкторії, важливу роль набуває синергетичний, саморегулюючий підхід до побудови навчального процесу у ВНЗ і формування професійної мобільності майбутнього педагога.

Зауважимо, в навчальному процесі вищої школи як «саморозвиваючої системи» внутрішньою складовою є взаємодія викладача і студентів із цільовою настановою щодо розвитку і саморозвитку особистості як цілісності, що дозволяє розглядати професійне навчання і виховання як гуманітарні системи, які створюються у процесі діяльності людини, в єдності з його власним способом моделювання світу. У руслі викладеної позиції цілком правомірно стверджувати, що людина має навчитися моделювати світ свого існування у певному часі і просторі, які, за визначенням відомих науковців (Р.Абдеєв, В.Вернадський та ін.), системні.

У системі навчання цілі розглядаються на стратегічному, оперативному та тактичному рівнях. У процесі формування професійної мобільності стратегічною метою є підготовка конкурентоздатного фахівця початкової освіти, оперативної – розробка ефективної технології формування означеної особистісно-професійної якості, тактичної – пошук і оптимальне застосування способів формування адаптивно важливих особистісних якостей та професійно важливих компетенцій. Акцентуємо на тому, що функціонування системи у режимі розвитку можливе, якщо цілі підсистем викладання, учіння і формування співпадають, а технології їх досягнення процесуально «з'єднують» ці системи. Взаємозв'язок означених підсистем полягає в єдності цілей, а відбір технологій здійснюють суб'єкти викладання й учіння. За такого підходу практика освіти перетворюється в систему з елементами синергетичного управління, де формування компонентів професійної мобільності здійснюється шляхом посилення (ускладнення) навчальних завдань, у ході яких реалізуються цілі навчання.

Така постановка питання актуалізує виявлення теоретичних і науково-практичних основ проектування і реалізації в освітній практиці організаційно-педагогічної, інтегративної системи формування мобільності майбутнього педагога, зокрема школи першого ступеня, в умовах неперервної освіти як відносно стійкої, цілісної. Характеристика означеної системи зумовлює необхідність розглядати її в діалектичній залежності від соціальних вимог, у взаємозв'язку цілей, завдань, принципів, змісту і методів (технологій), розкривати динаміку розвитку її структури і змісту, функцій та взаємозв'язку окремих компонентів.

Відзначимо, що освіта за своєю сутністю не може бути ніколи завершеною. Тобто неперервна освіта сприймається як спосіб життєдіяльності людини, набуття нею необхідних знань, умінь, навичок і якостей протягом усього життя. За таких умов учитель опиняється у новій ситуації: динамічної зміни життя в усіх відношеннях і невпинного пізнання її людиною, де він природно долучається до неперервної освіти. При цьому засвоєні знання й способи діяльності виступають не самоціллю, а засобом, умовою для реалізації потреб людини «бути особистістю» (О.Петровський), для формування її як «людини культури» (Є.Бондаревська), для «становлення її суб'єктності» і збагачення особистісного суб'єктного досвіду (І.Якиманська), для реалізації «особистісних функцій» (С.Вершловський). Щоб бути мобільним, учитель має бути включеним в систему неперервної освіти, що дозволить йому реалізувати у своєму житті пріоритетні принципи освіти XXI століття: вчитися жити, вчитися пізнавати, вчитися працювати, вчитися співіснувати.

Зауважимо, в контексті проблем системного підходу до формування професійної мобільності особливо суттєвим є дослідження динамічної, комплексної системи цілісності, де увага акцентована на «системі цілісності» як ключових ознаках, які, вочевидь, є взаємопов'язаними. Проте в сучасних напрацюваннях ми зустрічаємося з різними

поглядами (Н.Абрамова, А.Аверьянов, В.Афанасьєв, І.Блауберг, В.Садовський, В.Радул, В.Тюхтін та ін.) щодо тлумачення зв'язку цілісності й системи.

Це правомірно викликає потребу розмежувати поняття «система» і «цілісність». Зауважимо, що попри значну кількість визначень феномена «система» в довідкових джерелах як «структури, що становить єдність закономірно розміщених і функціонуючих частин», «порядок, зумовлений правильним розміщенням частин у певному зв'язку, зв'язне ціле», «форма організації, устрою чого-небудь», «сукупність яких-небудь елементів, одиниць, частин, об'єднаних загальним принципом, призначенням» [9, с.430], у науковій літературі відсутнє загально визнане його тлумачення, хоча, як найбільш оптимальне можна вважати таке: «це сукупність частин (компонентів), пов'язаних певною формою взаємодії, взаємозалежності» [10, с.27]. На нашу думку, це визначення є дещо поверховим, не розкриває специфіки системи і водночас дозволяє припустити тотожність понять «система» та «взаємозв'язок». Проте, як слушно зауважують В.Нікітін та З.Єгорова, хоч «у світі все взаємопов'язано, але не будь-який зв'язок є системою... Система від не системи відрізняється цілісністю, впорядкованістю частин, елементів, поєднаних певною ознакою, що є основою, систематизуючим зв'язком (системоутворювальною ідеєю)» [10]. Тобто між поняттями «система» і «цілісність» наявна внутрішня спорідненість та взаємозв'язок на рівні спільності ознак, характеристик, що не викликає сумніву в дослідників (Н.Абрамова, В.Афанасьєв, І.Блауберг, В.Тюхтін та ін.). Причому, згідно з позицією Н.Абрамової, «між основними ідеями концепції цілісності і системними уявленнями простежується генетичний зв'язок», що дозволяє «загальну теорію систем визначити як науку про цілісність» [11, с.31] і зумовлює потребу пошуку дієвої системостворювальної складової, яка сприяла б цілісному об'єднанню частин.

За визначенням Г.Афанасьєва «системостворювальна складова – це явище, стан чи предмет, здатний об'єднати у цілісну єдність компоненти системи, стимулюючи цілісний діяльнісний вияв й зберігаючи при цьому певну і необхідну частку свободи кожного компонента» [12, с.129]. У педагогічній системі системостворювальним компонентом є насамперед ідея і принципи. Для нашого дослідження ключовою (системоутворювальною) ідеєю є формування професійної мобільності майбутнього вчителя початкових класів як іманентно властивої особистісно-професійної якості вчителя початкових класів, складової цілісного процесу його фахової підготовки в умовах ВНЗ на системно-інтегративній основі.

Системність, як стверджує В.Афанасьєв, «має передусім онтологічний аспект, а гносеологічний і логічний її аспекти похідні від онтологічного» [12, с.45], що однаковою мірою може стосуватися розуміння суті й значення категорії «цілісності». Зауважимо, що складність дослідження цілісності зумовлена особливостями її існування як певної взаємопов'язаності, внутрішньої співвіднесеності і відповідності, ієрархії частин або елементів системи. Тобто цілісність пов'язана з наявністю ієрархії структур, що, власне, є основною ознакою цілісного утворення (В.Свідерський, Р.Зотов) як своєїрідної «структури структур».

Існує думка (В.Тюхтін, М.Сетров, В.Радул та ін), що цілісність системи – «це не стільки результат її попереднього розвитку, скільки здатність зберігати такий стан у процесі постійного руху, змін і розвитку» [13; 14]. Очевидно, що дефініції «система» і «цілісність» (або «ціле») взаємопов'язані як різні боки одного і того самого матеріального утворення, але не тотожні. Внутрішні відмінності та подібність, збіг елементів цілісності розкривається через систему, компоненти якої, як зазначає М.Сетров, співвідносяться в такій послідовності: ціле (цілісність) – комплекс – система. Ціле аналізується як певна складність, і ціле в цьому разі називається комплексом. Поєднання компонентів у комплекс відбувається на основі статичного або динамічного об'єднання їх. У свою чергу, комплекс компонентів характеризується як система [14, с.149-152]. Наявність структури – умова нагромадження кількісних змін усередині системи, що є необхідною передумовою для її подальшого розвитку, перетворення [12, с.103].

Поняття «системний підхід» крізь призму сказаного трактується як «напрям у спеціальній методології науки, завданням якого є розробка методів дослідження й конструювання складних за організацією об'єктів як систем». У педагогіці системний підхід «спрямований на розкриття цілісності педагогічних об'єктів, виявлення в них різноманітних типів зв'язків та зведення їх у єдину теоретичну картину» [15, с.305].

Висновки. Отже, нам видаються обґрунтованими твердження вчених (С.Гончаренко, В.Кушнір, Г.Кушнір) [16] щодо переваг системного підходу при дослідженні складноорганізованих об'єктів, яким і є мобільність, трансформаних нами згідно авторської концепції: системний підхід дає змогу одночасно проводити дослідження у двох аспектах – диференціації й цілісності, на основі їх взаємної доповнюваності, що розширює «дослідницьке поле»; забезпечує можливість структурувати досліджуваний феномен, розглядаючи його як системностворювальну особистісно-професійну якість учителя початкових класів; дозволяє сприймати результативний ефект впливу освітнього середовища ВНЗ на студента не як просту сукупність впливів-складників, а як «системний ефект», що досягається завдяки чинникам-впливам різної природи (особистісно орієнтоване освітнє середовище, суб'єкт-суб'єктна взаємодія, самоосвітня, навчально-науково-дослідницька діяльність), які оцінюються за відповідними критеріями, базуючись на інтеграційній організації цього процесу. З цим, власне, ми і пов'язуємо перспективи подальших наукових розвідок.

References:

1. Suchasnyi slovnyk inshomovnych sliv / [uklad. Nechvolod L.I.]. – Kh.: TORSING PLUS, 2007. – 768 s.
2. Filosofskii entsyklopedicheskii slovar / [pod red. S.S.Averintseva i dr.]. – [2 izd. pererab. i dop.]. – M.: Sov. entsyklopediia, 1989. – 815 s.
3. Yudin E.G. Sistemnyi podkhod I printsyp deiatelnosti / E.G.Yudin. – M.: Nauka, 1978. – 391 s.
4. Kraievskii V.V. O problem sootnosheniia pedagogicheskoi nauki I pedagogicheskoi praktiki / V.V.Kraievskii // Novyie issledovaniia v pedagogicheskikh naukakh. – 1971. – № 4. – S.5 – 68.
5. Filosofskii slovar / [pod red. I.T.Frolova]. – M.: Respublika, 2001. – 720 s.
6. Novyi tlumachnyi slovnyk ukrainskoi movy / [uklad. V.Yaremenko, O.Slipusko]. – 2 vyd., vypravlene. – T.3. – K.: Akonit, 2008. – 862 s.
7. Petrov A. Osnovnyie kontsepty kompetentstnogo pokhoda kak metodologicheskoi kategorii / A.Petrov // Alma mater. – 2005. – №2. – S.54 – 58.
8. Sagatovskii V.N. Filosofskie osnovaniia pedagogicheskoi deiatelnosti / V.N.Sagatovskii // Vestnik vysshei shkoly. – 1987. – № 1. – S. 22 – 32.
9. Igoshev B.M. Organizatsyonno-pedagogicheskaiia Sistema podgotovki professionalno mobilnykh spetsyalistov v pedagogicheskoi universitete / B.M.Igoshev. – M. VLADOS, 2008. – 201 s.
10. Nikitin V.M. Problemy formirovaniia dinamicheskoi konkurentnosposobnoi lichnosti (kontseptsiiia tselostnogo, sistemnogo, dialekticheskogo, sinergeticheskogo podkhodov) / V.N.Nikitin. Z.V.Yegorova. – Cheboksary: Nauchno-metodicheskii tsentr po podgotovke kadrov sotsyalnoi sluzhby, 2005. – 391 s.
11. Abramova N.T. Tselostnost i upravleniie / N.T.Abramova. – M.: Nauka, 1974. – 248s.
12. Afanasiev V.G. Sistemnost i obshchestvo / Afanasiev V.G. – M., 1980. – 368 s.
13. Radul V.V. Tsilisnist ta systemnist u pedahohichnykh doslidzhenniakh / V.V.Radul // Ridna shkola. – 2004. – № 6. – S. 12 – 14.
14. Setrov M.I. Organizatsiia biosistem: metodologicheskii ocherk printsipov organizatsiui zhyvykh system / M.I.Setrov. – L.: Nauka, 1981. – 275 s.
15. Ukrainskii pedahohichni slovnyk / [ukl. S.U.Honcharenko]. – K., 1997. – 374 s.

16. Honcharenko S. Metodolohichni znannia yak vyivlennia fundamentalizatsii profesiinonii pidhotovky vchytelia / S.Honcharenko, V.Kushnir, H.Kushnir // Shliakh osvity. – 2007. – № 2. – S.2 – 8.

THE SYSTEM METHODOLOGY AS A CONCEPTUAL DOMINANT OF THE FORMING OF THE PROFESSIONALLY MOBILE TEACHER OF PRIMARY SCHOOL

R. Prima

Formulation of scientific problem and its importance. Strategy of learning and transforming educational theory and practice is based on the methodology and the methodological approaches that focus on a specific concept (concept (from lat. conceptio – perception is treated as a system of views on a certain phenomenon; the way of understanding, interpretation of phenomena, the basic idea of any theory [1, p.344]). System and multilevel nature of the phenomenon, which is the mobility due to economic, political, socio-cultural factors associated with life interests and values of the individual and the needs of society, requires integrative (from lat. integratio – recovery – the Union of separate parts into a single whole; the transfer of knowledge from one industry to another) [1, p.263], interdisciplinary approach to its formation in the process of professional education and, at the same time, emotivo choice "system methodology" (H.Shchedrovtskyi) as conceptual dominants of the study.

Analysis of scientific studies (L.Amirova, A.Arkhanel'skyi, T.Bolshakova, L.Horiunova, B.Ihoshev, L.Mitina, O.Nikitina and others) shows that issues of system-integrative organization of professionally mobile training of teachers is a relatively new research problem that is complex, interdisciplinary in nature. In this case, the formation of professional mobility of future specialists of primary education is not yet a subject of active scientific interest, although it is this personal and professional quality is the key, given the peculiarity of the functional role of classroom teacher (objective requirement to operate in the three to four years of primary education, the probability of work in conditions of ungraded schools, the sole teaching of all disciplines, natural inclination to knowledge integration, interaction with family members), and requires a more in-depth and systematic study, methodological justification.

The aim of the study is justification of system methodology as conceptually important in formation of professional mobility of future teachers of primary school.

The main material and justification of the results of the study. The logic of research requires first of all clarification of key categories, namely: "methodology", "approach", "methodological approach".

"Methodology" (from the Greek. methodos – way of research or of knowledge, theory, and doctrine and logos – the word, the concept) is translated as the "doctrine of method", "theory of method". In the general sense, this concept is defined as "the doctrine of scientific methods of cognition and transformation of the world; a set of methods and techniques of research used in any other science" [1, p.426]. In a broad sense, it is treated as a philosophical starting position of scientific knowledge, a system of principles (from the Greek "systema" means "whole composed of parts, connection"), ways of organization and construction of theoretical and practical activities, as well as teaching about this system" [2].

It is noted the nature of the activity methodology in the modern philosophical research (I.Blauberh, O.Novykov, E.Yudin and others) that unambiguously determines its subject (the organization), because the methodology is not only an instrument of theoretical knowledge and transformation of reality. In particular, E. Yudin believes that the methodology of science describes the components of the research, its object, subject of analysis, research objectives, a set of research tools required for their solution, and also forms the idea of the sequence of actions of the scientist in the process of solving research problems [3, p. 31].

There is an opinion (M.Danylov, V.Kraiev'skyi etc.) that the methodology of pedagogy is a system of knowledge about the initial position, the base and the structure of educational theory,

principles of approach and ways of obtaining the knowledge, reflecting the pedagogical reality, "...and operation system for obtaining such knowledge and the justification of the programs, logic and methods of assessing the quality of social scientific educational research" [4, p. 9]. If we consider the methodology as the doctrine about organization of activity naturally arises than it is needed to disclose the content of the notion "organization". In accordance with the definition proposed in the encyclopedic sources, the organization is: 1) the internal orderliness, consistency interaction more or less differentiated and Autonomous parts of the whole, due to its structure; 2) a set of processes and actions, leading to the formation and improvement of interrelations between parts of a whole; 3) people who together implement some program or purpose, acting on the basis of certain procedures and rules [5]. On this basis, the main purpose of the methodology is to guide the organization of studied process for disclosure the research of the subject.

Determination of the basis of scientific research concerning the analysis of pedagogical phenomena and processes is the result of the application of methodological approaches. First, find out the meaning of the key concept of "approach" which is being interpreted in the new explanatory dictionary of the Ukrainian language as: "1) the effect on the value of the approach; 2) place to which you are suitable, approaching to something; 3) the set of methods and techniques in the consideration of anything, influence anyone, anything, against anyone, anything" [6, p.670 – 671]. Analysis of scientific literature testifies the diversity of understanding of this concept that allows researchers to interpret it in different ways: "as a methodological orientation of the teacher, a comprehensive pedagogical tool" (H.Selevko); "the initial principle, an initial position" (O.Novykov, A.Petrov). Through the prism that is above we can state that the approach is a strategy that determines direction of the investigated process.

In the context of the defined positions the term "methodological approach" also requires clarification regarding the contents and place among other definitions and introduction into scientific circulation. There are different interpretations of this concept in modern philosophy. So, E.Yudin ta I.Blauberh consider it as a "fundamental methodological orientation of the researcher, as the sight angle of which is the object of study (method definition), as a concept or principle, governing the overall strategy of research" [3, p. 74]. A.Petrov – as a general scientific category, has two meanings: 1) the original principle, position, basic position or belief, which forms the basis of research activities; 2) the study of the object (subject) of the study" [7, p. 54 – 58].

The experience of modern knowledge, says V.Sahatovskiy [8], shows that the most succinct and parsimonious description of the object obtained in the case where it is the system. Information has two important properties that is obtained on the basis of the system approach: first, the researcher receives only the necessary information; secondly, it is sufficient to solve the problem. This feature of system approach is because the analysis of the object as a system means looking at it only in a certain respect, in which the object is a system. Systematic knowledge is the result of cognition of the object not as a whole, and a certain "slice" of him that is according to the system "characteristics of the object". In fact, the system method is indispensable in the knowledge and design of complex dynamic clinostat, which gives it the status of a general principle (V.Tiukhtin). The validity of a research position is confirmed by the fact that in the modern pedagogical theory virtually no studies dedicated to the comprehensive and systematic consideration of the problem of formation of professional mobility of the future specialist, which is inseparable from the learning process, is its part and is based on the principles of a systems approach as a unifying, integrative methodological principle. Thanks integrationist, according to the scientists (O.Arkhanshelskyi, V.Yermolenko, R.Perchenok, S.Chernohlazkin etc.), in the learning process ensures the formation of students functional literacy in one or more "related occupations", which allows them to become generalists. The achievement of this objective due to the integrative nature of educational content, which includes, apart from acquiring the basic profession (for example, the primary school teacher), the development of other components of functional literacy (Methodist, Manager, psychologist and so on), as it is directly related to the capacity of graduates to exercise a high professional mobility.

It seems to us that in connection with diversificati (from lat. diversus - different, and facere – to do) in education, which, according to scientists (I.Isaiev, K.Kudryna, V.Koriachko, K.Masalova, V.Slastonin and others) is a complex socio-pedagogical phenomenon, which reflects the formation of a new educational paradigm, more focused on the individual than on the production, characterized by greater flexibility of the educational system, its capacity for rapid restructuring, democratization of the students' choice of educational trajectory, an important role becomes a synergistic, self-regulating approach to building of educational process in the university and the formation of professional mobility of future teachers.

Note, the internal component is the interaction between the teacher and students in the educational process of higher education as "self-educated system" with a target setting development and self-development of personality as integrity, that allows to consider professional training and education as humanitarian system, which are created in the process of human activity, in unity with his own way of modeling the world. In line with the stated position is quite legitimate to argue that people must learn to model the world of its existence in a particular time and space, which, by definition of famous scientists (R.Abdeiev, V.Vernadskyi and others) is a system.

To learning objectives are reviewed at the strategic, operational and tactical levels. In the process of formation of professional mobility strategic goal is to prepare competitive specialists of primary education, operational – develop an effective technology of formation of designated personal and professional qualities, tactical – search and optimal application of adaptive methods of formation of important personal qualities and professionally important competences. Focus on the fact that the functioning of the system in the mode of development is possible if the goals of the subsystems of teaching, teaching and formation are the same, and the technology to achieve them procedure "connect" these systems. The relationship of these subsystems consists in the unity of goals, and selection of technologies, regions carry out the teaching and learning. In this approach the practice of education transformed into a system with elements of synergetic control, where the formation of the components of professional mobility is carried out by increasing (complexity) of learning tasks in which learning objectives are realized. This question actualizes the theoretical and practical basics of design and implementation in educational practice, organizational-pedagogical, integrative system of formation of future teacher mobility, in particular education level in terms of continuing education as a relatively stable, coherent. Characteristic of said system determines the need to consider it in the dialectical terms of social requirements, in conjunction goals, objectives, principles, contents and methods (technologies) to reveal dynamics of development of its structure and content, functions and relationships of the individual components.

Note that education in its essence can never be completed. That is, continuing education is perceived as a way of human life, the acquisition of necessary knowledge, abilities, skills and qualities throughout life. Unde such circumstances the teacher finds himself in a new situation: the dynamic changes of life in all respects and confident knowledge of her person, where it is naturally attached to continuing education. This assimilated knowledge and ways of activity are not the end in itself but a means to the achievement of human needs "to be a person" (O.Petrovskyi), to form him as a "man of culture" (Ie.Bondarevska), for "the formation of subjectivity" and the enrichment of personal subjective experience (I.Yakymanska), for the implementation of the "personal functions" (S.Vershlovskyi). To be mobile, the teacher should be included in the system of continuous education that will allow him to realize in his life the principles of priority of education in the XXI century: learning to live, learning to learn, learn to work, learn, coexist.

The study of dynamic, complex systems of integrity are particularly significant, where the attention is focused on "system integrity" as the key characteristics are interrelated in the context of system approach to formation of professional mobility. However we meet different views in the modern developments (N.Abramova, A.Averianov, V.Afanasiev, I.Blauberh, V.Sadovskyi,

V.Radul, V.Tiukhtin, etc.) regarding the interpretation of communication and the integrity of the system.

It is the need to distinguish concepts "system" and "integrity". Note that despite the large number of definitions of the phenomenon of "system" in reference sources as "the structure that makes the unity of a regular arrangement and functioning of parts", "order, due to the correct arrangement of parts in a certain context, a coherent whole", "form of organization, device something", "the totality of any elements, units, parts, United by a common principle, meaning" [9, p. 430], in scientific literature there is no generally accepted interpretation of it, though, as the most optimal can be considered the following: "it is a combination of parts (components) connected by some form of interaction and interdependence" [10, p. 27]. In our opinion, this definition is somewhat superficial, did not disclose the specifics of the system and simultaneously allows you to assume the identity of concepts "system" and "relationship". However, as rightly noticed V.Nikitin and Z.Yehorova, though "the world is interconnected, but not every relationship is a system... the System from the nonsystem is characterized by integrity, discipline, parts, elements that share a common characteristic that is the basis sistemativizatsion communication (systemutvikling idea)" [10]. So there is an internal relationship and relationship between "system" and "integrity" on the level of common attributes, characteristics, there is no doubt among researchers (N.Abramova, V.Afanasiev, I.Blauberh, V.Tiukhtin, etc.). Moreover, in accordance with the position of N. Abramova, "between the basic ideas of the concept of the integrity system views can be traced a genetic link" that allows "the general theory of systems defined as the science of integrity" [11, p.31] and leads to the need of finding a viable systemstorage component, which would contribute to holistic unification of parts.

By definition H.Afanasieva "systemstorage component is a phenomenon, condition or thing capable of uniting in integral unity of the components of the system, stimulating a holistic activity and expression while maintaining a certain and necessary part of freedom of each component" [12, p.129]. In pedagogical system, the systemic component is first of all the idea and principles. For our research the key (systemutvikling) idea is the formation of professional mobility of future teachers of initial classes as inherent in the personal and professional quality of primary school teachers, a component of the holistic process of training at the university on a system-integrative basis.

Consistency, according to V.Afanasiev, "has, first of all, the ontological perspective and epistemological and logical aspects that are derived from the ontology" [12, p.45] that can equally relate to understanding the nature and importance of the category of "integrity." Note that the complexity of the research integrity due to the peculiarities of its existence as of a certain relationship, internal relatedness and conformity, the hierarchy of parts or elements of the system. That is, the integrity related to the presence of the hierarchy of structures that, in fact, is the main feature of a holistic education (V.Sviderskyi, R.Zotov) as a kind of "structure of structures".

There is an opinion (V.Tiukhtin, M.Setrov, V.Radul, etc.) that the integrity of the system – "it's not the result of its previous development, but the ability to maintain this state in a process of constant movement, change and development"» [13; 14]. Obviously, the definitions of "system" and "integrity" (or "whole") are interrelated as different sides of the same material entities, but they not identical. Internal differences and the similarity, the coincidence of the elements revealed through the integrity of the system, the components of which, according to M.Setrov, relate in this sequence: whole (integrity) – complex – system. Integer is parsed as a simple matter, and the whole in this case is called complex. The combination of ingredients in the complex is based on static or dynamic associations. In turn, the set of components is characterized as a system [14, p. 149-152]. The presence of structure is the condition of accumulation of quantitative changes within the system, which is a prerequisite for its subsequent development, transformation [12, p. 103].

The concept of "system approach" through the lens that is said is interpreted as "the direction in the special methodology of science, whose task is to develop methods of researching

and constructing a complex organization of objects as systems." In pedagogy a systemic approach aimed to discover the integrity of pedagogical objects, identifying them in a variety of types of relationships in a unified theoretical picture" [15, p. 305].

Conclusions. So, we are believed to be reasonable statements of scientists (S.Honcharenko, V.Kushnir, H.Kushnir) [16] on the benefits of a systematic approach in the study of complex objects, which is the mobility, transforming by us according to the author's conception: a systematic approach enables one to simultaneously conduct research in two aspects – differentiation and integrity, based on their mutual complementarity, which expands the "field of research"; provides the opportunity to structure the studied phenomenon, seeing it as systemnatural personal and professional quality of primary school teachers; allows us to effectively perceive the effect of educational environment of the university on a student not as a simple collection of effects-components, but as a "systemic effect" that is achieved through factors including the influence of various factors (personality-oriented educational environment, the subject-subject interaction, self-educational, educational-research activities), which are evaluated under the relevant criteria, based on the integration of the organization of this process. With this, in fact, we associate prospects for our further researches.

References:

1. Suchasnyi slovnyk inshomovnykh sliv / [uklad. Nechvolod L.I.]. – Kh.: TORSING PLUS, 2007. – 768 s.
2. Filosofskii entsyklopedicheskii slovar / [pod red. S.S.Averintseva i dr.]. – [2 izd. pererab. i dop.]. – M.: Sov. entsyklopediia, 1989. – 815 s.
3. Yudin E.G. Sistemnyi podkhod I printsyp deiatelnosti / E.G.Yudin. – M.: Nauka, 1978. – 391 s.
4. Kraievskii V.V. O problem sootnosheniia pedagogicheskoi nauki I pedagogicheskoi praktiki / V.V.Kraievskii // Novyie issledovaniia v pedagogicheskikh naukakh. – 1971. – № 4. – S.5 – 68.
5. Filosofskii slovar / [pod red. I.T.Frolova]. – M.: Respublika, 2001. – 720 s.
6. Novyi tlumachnyi slovnyk ukrainskoi movy / [uklad. V.Yaremenko, O.Slipuscko]. – 2 vyd., vypravlene. – T.3. – K.: Akonit, 2008. – 862 s.
7. Petrov A. Osnovnyie kontsepty kompetentstnogo pokhoda kak metodologicheskoi kategorii / A.Petrov // Alma mater. – 2005. – №2. – S.54 – 58.
8. Sagatovskii V.N. Filosofskii osnovaniia pedagogicheskoi deiatelnosti / V.N.Sagatovskii // Vestnik vysshei shkoly. – 1987.– № 1. – S. 22 – 32.
9. Igoshev B.M. Organizatsyonno-pedagogicheskaiia Sistema podgotovki professionalno mobilnykh spetsyalistov v pedagogicheskomi universitete / B.M.Igoshev. – M. VLADOS, 2008. – 201 s.
10. Nikitin V.M. Problemy formirovaniia dinamicheskoi konkurentnosposobnoi lichnosti (kontseptsiiia tselostnogo, sistemnogo, dialekticheskogo, sinergeticheskogo podkhodov) / V.N.Nikitin. Z.V.Yegorova. – Cheboksary: Nauchno-metodicheskii tsentr po podgotovke kadrov sotsyalnoi sluzhby, 2005. – 391 s.
11. Abramova N.T. Tselostnost i upravleniie / N.T.Abramova. –M.:Nauka, 1974. –248s.
12. Afanasiev V.G. Sistemnost i obshchestvo / Afanasiev V.G. – M., 1980. – 368 s.
13. Radul V.V. Tsilisnist ta systemnist u pedahohichnykh doslidzhenniakh / V.V.Radul // Ridna shkola. – 2004. – № 6 . – S. 12 – 14.
14. Setrov M.I. Organizatsyia biosistem: metodologicheskii ocherk printsipov organizatsyii zhyvykh system / M.I.Setrov. – L.: Nauka, 1981. – 275 s.
15. Ukrainskii pedahohichni slovnyk / [ukl. S.U.Honcharenko]. – K., 1997. – 374 s.
16. Honcharenko S. Metodolohichni znannia yak vyjavlenniia fundamentalizatsii profesiinoii pidhotovky vchytelia / S.Honcharenko, V.Kushnir, H.Kushnir // Shliakh osvity. – 2007. – № 2. – S.2 – 8.